

Λαϊκό Πανεπιστήμιο, 11-4-2024

Διάλεξη κ. Μιλτιάδη Παπαθεοφάνη

Πανεπιστήμια Columbia και Oxford

Η κυρία Γρηγοράκου μας μίλησε για τα αρχαιολογικά χνάρια του Αλεξάνδρου και του ελληνικού πολιτισμού στην Ανατολή.

Θα ήθελα να συνεχίσω προς την ίδια κατεύθυνση, αλλά από την άλλη πλευρά του νομίσματος, δηλαδή με χνάρια του ζωντανού, άυλου περσικού πολιτισμού για τον Μέγα Αλέξανδρο. Τέτοια χνάρια για περσικά πράγματα φαίνεται να εξαφανίζονται για το ευρύ σύγχρονο κοινό στην Ελλάδα μιας και μάθαμε μόνο ότι ο Αλέξανδρος κατέκτησε την Περσική Αυτοκρατορία. Τα μόνα που θυμάμαι από τα παιδικά μου χρόνια στην Ελλάδα ήταν ο στίχος στα κάλαντα: « εκ της Περσίας έρχονται τρεις Μάγοι με τα δώρα»...

Κυρίες και κύριοι, σήμερα θα μιλήσω για άλλο είδος "μάγων"– τους ποιητές του περσόφωνου έθνους μετά την Αραβική κατάκτηση, οι οποίοι έχουν δώσει στην ανθρωπότητα δώρα ποίησης. Και θα ήθελα εν συντομία να σκιαγραφήσω το μεγαλείο της περσικής ποίησης και των υπέροχων ποιητών της ως υπόβαθρο για όσα θα πω για τον Αλέξανδρο στα περσικά έπη.

Καμία άλλη εθνικότητα δεν τιμά τους ποιητές της όπως οι Περσόφωνοι. Όλες οι εθνικότητες στήνουν ανδριάντες και αγάλματα για τους ποιητές τους. Μόνο οι ειδήμονες του περσικού πολιτισμού χτίζουν μαυσωλεία. Όσον αφορά τον λαό, όλα τα κοινωνικά στρώματα μπορούν να απαγγείλουν τους μεγάλους ποιητές τους από μνήμη.

Αυτή η πλούσια παράδοση περιλαμβάνει μια ανάμνηση και εγκώμια του Αλέξανδρου - ιδιαίτερα στην επική ποίηση. Αλλά τα χνάρια δεν σταματούν εκεί.

Πριν μιλήσω για τον Αλέξανδρο και για το τι αντιπροσωπεύει στα περσικά έπη, θα σκιαγραφήσω εν συντομία το μεγαλείο της περσικής ποίησης και ιδίως ένα κουαρτέτο υπέροχων ποιητών και θα δείξω τα μεγάλα μνημεία τους, αυτών που έχουν ζωντανή φήμη εντός αλλά και εκτός από τα όρια της περσικής γλώσσας (τα οποία είναι πολύ μεγαλύτερα από το Ιράν) μαζί με μοτίβα που εκχύλισαν από τις παραδόσεις για τον Αλέξανδρο που εκφράζονται με έναν πολύ συγκινητικό τρόπο.

1. Ομάρ Χαϊάμ. Κορυφαίος μαθηματικός-αστρονόμος. Γνωστός ως "Έλληνας" λόγω του ορθολογισμού του.

Omar Khayyam 1048 - 1131

Τα τετράστιχα του (σε μετάφραση) ήταν το ποίημα που διαβαζόταν περισσότερο στον Αγγλόφωνο κόσμο την εποχή της βασιλείας Βικτώριας.

2. Ρουμί.. Ο "Ρωμικός"

Rumi 1207 – 1273.

Rumi's grave (interior)

Ο Ρουμί είναι ο ποιητής που διαβάζεται περισσότερο στον κόσμο.

Έγραψε κυρίως στα περσικά, αλλά και στα τουρκικά και ακόμη και στα ελληνικά.

Χειρίζεται τις παραδόσεις για τον Αλέξανδρο με ένα μοναδικό γύρισμα:

Παράδειγμα: Όταν ο Αλέξανδρος κοίταξε μια πόλη και έχυσε δάκρυα επειδή δεν υπήρχαν πλέον κόσμοι για αυτόν να κατακτήσει, ο Ρουμί χαμογέλασε γιατί ήξερε ότι υπήρχαν αμέτρητες κατακτήσεις που τον περίμεναν μέσα του.

Saadi 1210 – 1292

3. Σααδί 1210-1292.

Το ποίημά του Bany Adam, Παιδιά το Αδάμ, εμφανίζεται σε χειροποίητο χαλί που κρέμεται στα Ηνωμένα Έθνη (εικόνα κάτωθι).

Bani Adam - UN

Οι δύο πρώτοι στίχοι επιστρέφουν στη μνήμη της περσικής παράδοσης για τα ιδανικά του Αλεξάνδρου – που θα δούμε στην επική ποίηση.

*“Τα πλάσματα του ανθρώπου είναι μέλη ενός ολόκληρου,
Στη δημιουργία μιας ουσίας και ψυχής”.*

4. Χαφίζ

Hafez 1325 - 1390

Και δεν θα μπορούσα να μιλήσουμε για την περσική ποίηση, χωρίς να αναφέρουμε τον μεγάλο, τον μέγιστο Χαφίζ, που είναι ο εθνικός και πιο δημοφιλής ποιητής στο Ιράν. Όταν οι Πέρσες βρίσκονται σε δυσκολία, δεν απευθύνονται τόσο στο Κοράνι όσο στον Χαφίζ, ακουμπώντας το δάχτυλό τους στην πλευρά του βιβλίου και ανοίγοντας στη σελίδα που υποδεικνύεται για συμβουλές και παρηγοριά.

Στην ποίησή του, ο Αλέξανδρος είναι ένα σύμβολο της εξουσίας, της κατάκτησης και της παροδικής φύσης της κοσμικής δόξας.

"Ο Μέγας Αλέξανδρος της Μακεδονίας,
Πού είναι τώρα, πού είναι ο θρόνος του;
Ο άνεμος του χρόνου τον έφερε μακριά,
Και όλη η μεγαλοπρέπειά του εχει γίνει στάχτη."

Ο Goethe, ίσως η μεγαλύτερη λογοτεχνική ιδιοφυΐα όλων των εποχών, καθώς διέπρεψε σε κάθε είδος λογοτεχνίας στη γερμανική γλώσσα, έμαθε την γλώσσα που λέγεται φαρσί, για να διαβάσει τον Χαφίζ στο πρωτότυπο, και έγραψε το "West-östlicher Diwan" την "Δυτικο-ανοτολική συλλογή ποιημάτων" ως ανταπόκριση και εις τιμή του Χαφίζ.

Και θέλω τώρα να στραφώ στους Επικούς Ποιητές, παίρνοντας τον τίτλο της αυτοβιογραφίας του Goethe ως οδηγό – "Dichtung und Wahrheit". "Ποίηση και Αλήθεια". -- με μια βασική διάκριση: ενώ ο Goethe χρησιμοποιεί την ποίηση για να εμβαθύνει σε μια πιο ουσιαστική αλήθεια, οι Ιρανοί ως έθνος έχουν επιλέξει την ποίηση εις βάρος της (ιστορικής) αλήθειας σε τέτοιο βαθμό ώστε να θέλουν κυριολεκτικά να ξεχάσουν την

ιστορία τους πριν τον Αλέξανδρο και είναι δύσκολο να φτάσει κανείς στην ιστορική αλήθεια που είναι θαμμένη κάτω από την υπέροχη ποίηση.

Σε γενικές γραμμές, ο Αλέξανδρος συνδέεται με τη μεγαλοπρέπεια, τη μεγαλοψυχία, τη γενναιοδωρία και την ευγένεια. Υπάρχει ένας όρος που περιλαμβάνει όλα αυτά στη γλώσσα φαρσί -- "taroff", που είναι ο ιδανικός κώδικας συμπεριφοράς -- αλλά και με δικαιοσύνη, αδελφοσύνη και μια διάχυτη μοιρολατρία...

Περίπου 20 ποιητές έχουν γράψει αρκετά εκτενώς για τον Αλέξανδρο. Ένα μονοετές μάθημα ενδέχεται να μην είναι αρκετό για να τους ανταποκριθεί δίκαια. Εδώ θα μιλήσω για τους δύο πιο εξέχοντες (Ferdowsi και Nizami), περισσότερο ως ποιητής παρά ως λόγιος. Όσον αφορά τη μελέτη, αρκεί να πούμε ότι η κύρια πηγή αυτών των ποιητών είναι το "Μυθηστόρημα το Αλεξάνδρου", που είχε την μεγαλύτερη εκδοτική επιτυχία της ύστερης αρχαιότητας (το Νο1 best seller θα λέγαμε στα σύγχρονα νεοελληνικά), μεταφρασμένο σε περίπου 22 γλώσσες, προσαρμοσμένο για να ταιριάζει στο εκάστοτε τοπικό κοινό, συνήθως υιοθετώντας και μετατρέποντας τον Αλέξανδρο σε έναν από τους δικούς τους.

Σε όλες τις περιπτώσεις, ο ιστορικός πυρήνας έχει μειωθεί στο ελάχιστο, καθώς στρώμα μετά από στρώμα θρύλων και μύθων έχουν προστεθεί ή επεξεργαστεί.

Ας στραφούμε τώρα στους Ferdowsi και Nizami για τους οποίους, λόγω χρονικών περιορισμών, θα παραθέσω μόνο ορισμένα "στιγμιότυπα", ιδίως όταν είναι διαχρονικά συναφή.

Ο τάφος του "ηχεί" (μοιάζει) με τον τάφο του Κύρου του Μέγα... <Διαφάνεια 17>

Για να μιλήσουμε για το Shahnameh, το Βιβλίο των Βασιλέων του Ferdowsi, ως επικό, θα ήταν υποτίμηση, τουλάχιστον όσον αφορά το μέγεθος. Το ποίημα φτάνει τα 60.000 δίστιχα, δηλαδή πάνω από 120.000 στίχους. Σε σύγκριση, η Ιλιάδα έχει περίπου 15.000 στίχους, και η Οδύσσεια λιγότερους από 13.000. Έτσι, το ποίημά του είναι περίπου 4 φορές μεγαλύτερο από τα δύο μαζί. Του πήρε 35 χρόνια να συνθέσει το αριστούργημά του, τελειώνοντάς το στην ηλικία των 81, λίγο πριν από τον θάνατό του...

Ο ίδιος ο ποιητής έγινε θέμα θρύλου που λέει ότι είχε κάνει μια συμφωνία να πληρωθεί 1000 χρυσά κέρματα για κάθε 1000 δίστιχα (Ήταν μια σπουδαία εποχή για να είσαι ποιητής σε αυτές τις τιμές). Όταν είχε γράψει 60.000, ζήτησε τα 60.000 χρυσά κέρματα του, αλλά ο Βασιλιάς του έδωσε 60.000 κέρματα ασημιού. Ο Ferdowsi εξοργίστηκε και έφυγε πίσω στο σπίτι του. Μετά από πολλές διαμαρτυρίες πολλών πλευρών, ένα караβάνι έφτασε φέρνοντας 60.000 χρυσά κέρματα, μπαίνοντας από μια πύλη της πόλης καθώς η νεκροφόρα του Ferdowsi έβγαινε από μια άλλη.

Ο Ferdowsi θεωρείται ως ο διατηρητής της περσικής γλώσσας και της προ-ισλαμικής ιρανικής πολιτιστικής ταυτότητας, και μάλιστα ο ποιητής της περσικής καθαρεύουσας ο οποίος έγραψε το αριστούργημά του χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν λιγότερες αραβικές λέξεις.

Το πρώτο μέρος το "χρονικό" της ιστορίας αρχίζει με μυθικούς βασιλείς. Δεν υπάρχει αναφορά στον Κύρο τον Μέγα, το Δαρείο τον Μέγα ή τον Ξέρξη. Η ιστορία τους "χάθηκε" μέσα στην περσική μνήμη.

Το δεύτερο, πιο "ιστορικό" μέρος, αρχίζει με τον Αλέξανδρο ο οποίος έσβησε την μνήμη της ιστορίας πριν αυτόν και λειτουργεί ως γέφυρα προς τους ιστορικούς βασιλείς της τελευταίας περσικής δυναστείας, πριν από την αραβική κατάκτηση, τους Σασσανίδες.

Εδώ η μυθολογία ακολουθείται άμεσα από τον θρύλο - μόνο για να πέσει μετά στο παραμύθι. Στην περσική παράδοση, που διαιωνίζεται μέσω της ποίησης, ο Αλέξανδρος δεν θα μπορούσε παρά να είναι Πέρσης, ή τουλάχιστον μισός Πέρσης. Σε συντομία, ο πατέρας του ήταν ένας Darab, το όνομα του σημαίνει "τραβηγμένος από το νερό (ab), μεγαλωμένος από απλούς ανθρώπους." Σας θυμίζει κάτι; Είναι η ιστορία του Μωυσή σε ιρανική ενδυμασία. Είναι ένας βασιλιάς που πρώτα παλεύει ενάντια σε έναν Έλληνα βασιλιά με το όνομα Filqus (Φίλιππος), αλλά μετά παντρεύεται την όμορφη κόρη του τελευταίου, Nahid. Όλα πηγαινούν καλά μέχρι σε ένα σημείο, όταν ο Darab ανακαλύπτει ότι η Nahid έχει δύσοσμη αναπνοή. Καταφέρνουν να γιάνουν τα χνώτα της με ένα βότανο που καίει τον ουρανό και ονομάζεται Sekandar ("Αλέξανδρος") στην Ελλάδα, που λειτούργησε καλά. Αλλά ο Darab είχε ξενερώσει από την αγάπη του με τη Nahid και την έστειλε πίσω. Όταν επέστρεψε στην Ελλάδα, η Nahid ανακαλύπτει ότι είναι έγκυος, γεννά ένα γιό, που ονομάζεται με το όνομα του βοτάνου, Sekandar. αλλά παρουσιάζεται ως ο γιος του Filqus (Φιλίππου).

Η προτεινόμενη ετυμολογία του ονόματος είναι συναρπαστική. Το όνομα Αλέξανδρος είναι σύνθετο του ρήματος ἀλέξιν ('να αποτρέψει, να προστατεύσει') και του ουσιαστικού ἀνήρ (γενική: ἀνδρός), δηλ. "Προστάτης των Ανθρώπων"... η σημασία στην περσική ποίηση είναι πολυεπίπεδη, και έτσι το πνεύμα, μπορεί να σημαίνει αναπνοή, ψυχή, επίσης και ζωή -- απ' όπου ο Αλέξανδρος γίνεται μοτίβο και πρότυπο για τον συλλογισμό ή την φιλοσοφία της ζωής.

Ο Darab μετά παντρεύεται ξανά και έχει άλλο ένα γιο, τον Dara (Δαρείο). Ο Sekandar και ο Dara ήταν **αδέρφια** από διαφορετικές μητέρες (οικειοποίηση του Αλεξάνδρου).

Ο Sekandar γίνεται βασιλιάς όταν πεθαίνει ο Filqus, και αμέσως έρχεται ένα κοκτέιλ θείας πρόνοιας, του κισμέτ, του πεπρωμένου, και αυτό που απομένει – φήμη.

Έτσι, ο Sekandar σηκώνει τη σημαία του, η οποία αποτελείται από εικόνες του χόμα (ενος μυθικού πουλιού της βασιλικής τύχης και των ιρανικών θρύλων και μύθων που συνεχίζει ως κοινό μοτίβο στην περσική ποίηση) και του αγαπημένου του σταυρού! Ο Ferdowsi κάνει τον Αλέξανδρο Χριστιανό!

Homa, or Huma, Mosaic, Nadir Divan-Begi
Madrasa in Bukhara

Ο συγκρητισμός του χόμα και του σταυρού είναι απλά απολαυστικός, Θα έκανε τον Αλέξανδρο να χαμογελάσει, πιστεύω.

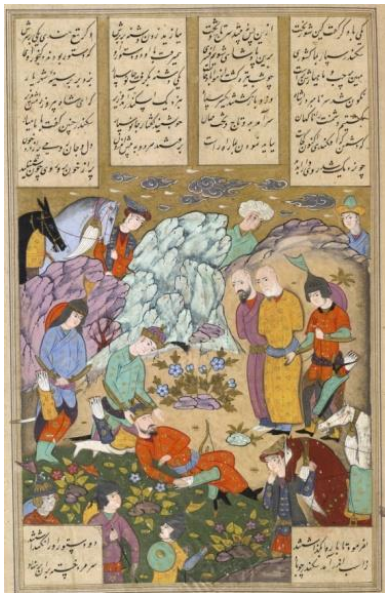
Ταυτόχρονα, είναι επιφανής, έχει το φαρρ, που σημαίνει δύναμη, σοφία, δόξα κ.λπ., τις αναγκαιότητες της βασιλείας και "είναι ένα θεϊκό φως" μια βασιλική λάμψη, λέει ο πιητής.

Κατά τις εκστρατείες του εναντίον του Dara, ο Sekandar παρουσιάζεται ως ευλαβής και προσευχόμενος στο Θεό, ... στα ελληνικά, ο Ferdowsi σπεύδει να υπογραμμίσει!

Ένα άλλο περίεργο στοιχείο εισάγεται, η επιστολογραφία -- το οποίο είναι επίσης εμφανές στο Μυθηστόρημα του Αλεξάνδρου. Αρχικά φαίνεται παράξενο, αλλά μπορεί να είναι ένα μακρινό ηχώ στις "Εφημερίδες του Αλεξάνδρου" - ημερολόγια που περιγράφουν τις καθημερινές του δραστηριότητες -- μόνο θραύσματα επιβιώνουν σήμερα.

Ο Dara στη συνέχεια σκοτώνεται από την συνοδεία του και πεθαίνει κυριολεκτικά στην αγκαλιά του Sekandar.

Ο Δαρειός πεθαίνει ακουμπώντας το κεφάλι του στα γόνατα του Αλεξάνδρου

Έχω ήδη αναφέρει τα θέματα αδελφούσης με τον Αλέξανδρο μέσα στην περσική ποίηση.

Ο Ferdowsi κάνει τον Sekandar να λέει στον αποθνήσκοντα Dara (Δαρειό):

"είμαστε του ίδιου είδους, από την ίδια ρίζα, τον ίδιο λαό: γιατί πρέπει να καταστρέψουμε ο ένας τον άλλο για χάρη της φιλοδοξίας;"

Έπειτα, ο Ferdowsi αφήνει την πρόφαση (ίσως επίτηδες;) και λέει ότι ένα γράμμα στάλθηκε από τον Sekandar τον Μέγα, γιο του Filqus, Κυρίαρχο του κόσμου και καταστροφή των κακών που θα του αντισταθούν, σε κάθε επαρχία της Περσίας, ενημερώνοντας τους ευγενείς να κυβερνούν με δικαιοσύνη.

Ακολουθεί μια περιγραφή της βασιλείας και των επιπλέον κατορθωμάτων του Sekandar, όπου αντιμετωπίζονται ορισμένα από τα ίδια θέματα (η συντομία της ζωής, το αναπόφευκτο του θανάτου, και βρίσκουμε όλων των ειδών περιστατικών τα οποία για εμάς θα φαίνονταν περίεργα και φανταστικά. Οι κατακτήσεις και οι ταξίδια του Sekandar τον πάνε σε όλο τον κόσμο: σε άγνωστα και εξωτικά μέρη, για να σκοτώσει ένα δράκο, για να λύσει αινίγματα που έχει θέσει ο αυτοκράτορας της Κίνας, σε μια χώρα όπου οι γυναίκες ζουν χωρίς άνδρες (Αμαζόνες) κλπ.κλπ..

Μιλά με πουλιά... "Τα πουλιά μιλούσαν στα ελληνικά και του απευθύνονταν ως τον Νικηφόρο Κυρίαρχο του κόσμου." Ερωτούν τον Sekandar, "Έχεις ακούσει τον ήχο των λυρών σε αυτόν τον κόσμο ή τον θόρυβο της μέθης και του τραγουδιού... Η απάντησή του στα πουλιά μοιάζει με την απολογία του: "Οι άνθρωποι δεν αποκαλούν ευτυχισμένο κανέναν που δεν είχε κάποιο μερίδιο απόλαυσης στον κόσμο."

Πηγαίνει ακόμη και σε μια χώρα όπου οι άνδρες έχουν λευκό δέρμα και κοκκινοκαστανά μαλλιά...Θυμηθείτε ότι τα πρώτα πλοία των Βίκινγκς έφτασαν στο Κίεβο της Ρωσίας στο τέλος του 8ου αιώνα και πρέπει να έκαναν σημαντική εντύπωση στους ηλιόλουστους κατοίκους της Μεσογείου και ιδιαίτερα της Μέσης

Ανατολής. Κάνει επίσης προσκύνημα στο Καάμπα! Ο Sekandar εμφανίζεται ακόμα και να ανταποκρίνεται στα πνευματικά δώρα των φιλοσόφων, ιατρών, βραχμάνων... Αυτά τα περιστατικά μπορεί να κρύβουν ένα μακρινό ηχώ για τους επιστήμονες που συνόδευαν τον Αλέξανδρο στις εκστρατείες του και έστελναν αναφορές στον Αριστοτέλη - μια πρακτική που θα μιμηθεί αργότερα ο Ναπολέων.

Αισθανόμενος ότι το τέλος πλησιάζει, ο Sekandar γράφει στον Αριστοτέλη, λέει ο ποιητής, ενημερώνοντάς τον για την πρόθεσή του να μην αφήσει καμία βασιλική κληρονομιά στον κόσμο, αλλά ο σοφός δασκαλός του τον πείθει να μην το κάνει.

Στη συνέχεια, γράφει στη μητέρα του με οδηγίες για το τι πρέπει να γίνει με τον πιθανό διάδοχό του (επιστρέφει στις δικές του καταγωγές).

"Αν η Ροσχανάκ γεννήσει ένα γιο, τότε το όνομά μου σίγουρα θα επιβιώσει· κανείς άλλος δεν πρέπει να γίνει βασιλιάς της Ελλάδας. **Αλλά αν γεννήσει κόρη, παντρέψτε το παιδί σε έναν από τους γιους του Filqus και καλέστε τον ..."γιο μου", όχι γαμπρό μου, ώστε το όνομά μου να παραμείνει στον κόσμο.**"

Ο ποιητής επιμένει τόσο στην επιστολή προς τη μητέρα του, όσο και στα λόγια ενός μυθικού λιβαδιού που μιλάει, ότι θα έπρεπε να θαφτεί στην Αίγυπτο. "Η σκόνη του Sekandar ανήκει στην Αλεξάνδρεια, την πόλη που ίδρυσε ενώ ήταν ζωντανός." *Αυτό μπορεί να αποτελεί ένα υπόλειμμα πτολεμαϊκής προπαγάνδας.*

Και ο ποιητής καταλήγει ως εξής:

Δεν υπάρχει τίποτα στον κόσμο τόσο τρομακτικό και φοβερό όσο το γεγονός ότι έρχεσαι σαν τον άνεμο και φεύγεις σαν ένα πνεύμα. Δεν βλέπω άλλο πεπρωμένο, είτε είσαι φτωχός είτε πρίγκιπας. Αυτή είναι η οδός του αρχαίου κόσμου: Ο Sekandar έφυγε.... Έζησε πράγματα που κανένας άνθρωπος δεν έχει ποτέ ζήσει, και αυτό που παραμένει από αυτόν εντός του κύκλου του ορίζοντα είναι τα λόγια που λέμε γι' αυτόν, τίποτα περισσότερο.

Nizami

shutterstock.com · 372262498

Το ποίημα που αφιερώνεται στην ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου (Eskandar Nameh) αποτελείται από δύο διακριτά μέρη. Το πρώτο, που ονομάζεται Sharaf-nameh (Βιβλίο της Τιμής), αποτελείται από 6800 δίστιχα ενώ το Eqbal-nameh (Βιβλίο της Τύχης), αποτελείται από 3480 δίστιχα. Τα δύο μέρη του ποιήματος αποτελούν ένα αρμονικό σύνολο, με το πρώτο να είναι αφιερωμένο στις κατακτήσεις του Eskandar, ο οποίος, σύμφωνα με τον Nizami, είναι κάπως ένας "κατακτητής παρά την θέλησή του", και στη φιλοσοφική του αναζήτηση. Στο δεύτερο μέρος ο Eskandar επιβεβαιώνει τον εαυτό του ως σοφός και προφήτης, που αντιστοιχεί στην εικόνα που δίνεται γι αυτόν στο Κοράνι.

Στο έργο του, ο Nizami επαναλαμβάνει πολλά στοιχεία από τον Ferdowsi: όπως η επίδραση του Αριστοτέλη (Arastou) που βοηθάει τον Eskandar να αποσυσχετιστεί από τον κόσμο και να αποκτήσει σοφία, ή η "διαδοχή που θέλει ο ουρανός" ώστε, μετά το θάνατο του Dara, μεταφέρει το θρόνο του Ιράν στον κατακτητή, τον οποίο νομιμοποιεί δηλαδή. Επιπλέον, ενώ μέρος της αρχαίας περσικής παράδοσης είδε στον Αλέξανδρο έναν

καταστροφέα της " θρησκείας" των πατέρων, σε αντίθεση με τον Ferdowsi, όπου ο Αλέξανδρος καλείται να διατηρήσει τη θρησκεία του Ζωροάστρη και εορτές όπως το Νορούζ-την περσική πρωτοχρονιά, ο Eskandar έγινε, στο έργο του Nizami, ένα **πρότυπο σοφού βασιλιά (!)** που επιφορτίζεται επιπλέον με την αποστολή του Προφήτη. Ο Nizami τον έκανε πολύ απομακρυσμένο από τον κατακτητή της ιστορίας και ο ήρωάς του απολάμβανε τεράστια επιτυχία. Η καλύτερη απόδειξη αυτού είναι η πληθώρα αντιτύπων του Eskandarnameh, κάτι παρόμοιο με το Μυθηστόρημα του Αλεξάνδρου, εκδοτικά το πιο επιτυχημένο μυθιστόρημα της ύστερης αρχαιότητας.

Μια σημαντική λεπτομέρεια αφορά την εκπαίδευσή του από τον Νικόμαχο, όχι τον γιο αλλά τον πατέρα του Arastou, και μάλιστα με συμμαθητή τον Αριστοτέλη. Αυτό που στην αρχή μπορεί να φαίνεται παράξενο, με μια πιο προσεκτική εξέταση αποκαλύπτει ένα άλλο στρώμα νοήματος: Ο Αλέξανδρος, το σύμβολο της δύναμης, συνοδευόταν από τα μαθητικά του χρόνια από τον Αριστοτέλη, το σύμβολο της σοφίας, και διδάχθηκε όχι από τον πατέρα της δύναμης αλλά από τον πατέρα της σοφίας, η οποία κατά συνέπεια προηγείται στην καταγωγή του και αντιμετωπίζεται ως τέτοια από τον συγκεκριμένο ποιητή αλλά και από τους Πέρσες ποιητές γενικότερα.

Γέννηση του Αλεξάνδρου...

Η κυβέρνηση του Eskandar, που αρχίζει με αυτόν τον τρόπο, χαρακτηρίζεται ειδικά από την καταστροφή των ιερών της φωτιάς και των ειδώλων. να καλύπτει. Μετά επιστρέφει στην Ελλάδα.

Το Βιβλίο της Τύχης ξεκινάει με τον έπαινο της "ελληνικής σοφίας". Ο Nizami επιστρέφει στην αφήγησή του, εξηγώντας την ονομασία "**Κυρίαρχος των δύο κόσμων**" που δίνεται στον Eskandar, ειδικά στο Κοράνι **κατά την παράδοση, ότι εκτείνει την εξουσία του τόσο στον ανατολικό όσο και στον δυτικό κόσμο, δηλαδή Βασιλιάς της οικουμένης.**

Ακολουθεί η αντιπαράθεση ανάμεσα στον Πλάτωνα και στον Αριστοτέλη (η οποία απεικονίζεται περίφημα στις χειρονομίες της Σχολής των Αθηνών του Ραφαήλ, εικόνα κάτωθι) που αντιμετωπίζεται καλλιτεχνικά από τον Νιζάμι, που έχει τον Eskandar στο πλευρό του Πλάτωνα -- αποφασιστικά μια πιο μεταφυσική, πνευματική παρά πρακτική ή εφαρμοσμένη στάση-- περίπου 3 αιώνες πριν από τον Ραφαήλ. **Ενώ ο Πλάτων παραλίγο να χάσει τη ζωή του προσπαθώντας να αναθρέψει έναν φιλόσοφο βασιλιά (τον Διονύσιον Β') στην ελληνική Σικελία, οι Πέρσες ποιητές είδαν το πλατωνικό ιδεώδες του φιλοσόφου βασιλιά στον Αλέξανδρο.**

Plato and Aristotle, from the school of Athens

Ο Eskandar συναντάει στη συνέχεια τον Σωκράτη, και μετά έναν Ινδό σοφό. Ο βασιλιάς αποσύρεται με τους επτά σοφούς: τον Αριστοτέλη, που είναι ο αντιστράτηγός του Eskandar, η σοφία που τον συνοδεύει. Και αφού ακούσει το μήνυμά τους, ο Eskandar γίνεται προφήτης.

Μόλις έχει επιφορτιστεί με το έργο αυτό, ο Eskandar ξεκινάει μια παγκόσμια περιοδεία γεμάτη με κάθε είδους φανταστικές περιπέτειες, π.χ. χτίζει το τείχος του Γκογκ και Μαγκογκ (**χωρίζει τους καλούς της γής από τους κακούς, μυστηριώδεις ή μυθικούς λαούς που συνδέονται με το χάος, την καταστροφή και τα αποκαλυπτικά γεγονότα**). Εδώ, ο Αλέξανδρος, συνδυάζοντας δύναμη και σοφία, τιθασεύει τέτοιες μοχθηρές δυνάμεις -- και πεθαίνει κατά την επιστροφή του στην Ελλάδα. Αφήνει μια διαθήκη: γράφει επίσης στη μητέρα του, που μαθαίνει για τον θάνατό του, όπως και ο γιος του Eskandarους.

Έχουμε εδώ πολλή ποίηση και μυθοπλασία, από την οποία δύσκολα και περιστασιακά μπορεί να αποσταχθεί μια αχτίδα ιστορικής αλήθειας.

Θα ήθελα να αναφέρω παρεπιπτόντως, ότι η κλασική περσική λογοτεχνία κλείνει με έναν ποιητή ονόματι Jamī 1414 - 1492, του οποίου το έργο Haft Awrang (Επτά Θρόνοι) -- Αιώνες πριν από το παιχνίδι των θρόνων της TV - περιλαμβάνει το Βιβλίο της **“Σοφίας του Αλεξάνδρου”**, καλύπτοντας παρόμοιο υλικό και γεγονότα που οδήγησαν στο θάνατο του Αλεξάνδρου.

Είπα στην αρχή ότι θα μιλήσω ως ποιητής.

Θα ήθελα λοιπόν να κλείσω ποιητικά με ένα απόσπασμα από έναν δυτικό “ποιητή” ο οποίος απηχεί τα ιδανικά του Αλεξάνδρου, όπως προβάλλονται στην περσική ποίηση.:

“Είμαστε ένας κόσμος, ένας λαός, είτε μας αρέσει είτε όχι. Μπορούμε να προσποιούμαστε ότι είμαστε χωρισμένοι σε φυλές και χώρες. Και μπορούμε να συνεχίσουμε να προσποιούμαστε μέχρι να σταματήσουμε να το κάνουμε. Αλλά η πραγματικότητα είναι ότι είναι ένας κόσμος.»

Το όνομα του ποιητή θα σας εκπλήξει: John Lennon των Beatles.

Ο Shelley, ίσως ο καλύτερος λυρικός ποιητής που έχει βγάλει η Δύση μετά τον Catullus, είπε περίφημα: «Οι ποιητές είναι οι μη αναγνωρισμένοι νομοθέτες του κόσμου».

Οι Πέρσες ποιητές, και όχι μόνο οι επικοί, είχαν ένα παρόμοιο ρεφρέν - ένα που μπορεί να αναχθεί στον Αλέξανδρο, ο οποίος δεδομένης της νιτσεικής υπεράνθρωπης προσωπικότητάς του, αν ζούσε περισσότερο, ίσως να είχε αποτυπώσει εκείνη την πραγματικότητα που έκτοτε παραμένει **ιδανικό**.

Σας ευχαριστώ για την ευγενική σας προσοχή και κυρίως για την υπομονή σας.

=====